

RUDOLF BULTMANN'IN MITOLOJİDEN ARINDIRMA

PROJESİ VE VAHİY İLE İLİŞKİSİ

-Rudolf Bultmann's Demythologizing Project And Its Relation To Revelation- –

Ayşe ÇİL

Mülklerin en tehlikelisi dil bunun için verildi insana... Kendisinin ne olduğuna tanıklık edebilsin diye.

Hölderlin

Abstract *Rudolf Bultmann's name has a direct connotation with Heidegger. In this paper we will tackle the Bultmannian theology in harmony with Heideggerian existential hermeneutics. It is well known that after E.Husserl, Heidegger transformed phenomenology into a sort of existential hermeneutics, which has the characteristics of theology. In his lifelong endeavor to understand and expose the hidden meanings of Bible Bultmann, suggested that it was necessary to use Heideggerian existential rhetoric and terminology in order that a hermeneutical explanation of it could be grasped. So the Heideggerian terminology gets a full blown theological color in Bultmann. The following papers tries to evaluate the link between revelation, existential interpretation of the text and the demythologizing effort of Bultmann.*

Key words: *Bultmann, Demythologizing, Heidegger, Existentialism, hermeneutics.*

Rudolf Bultmann denince akla ilk gelen düşünür Martin Heidegger'dir. Bu çalışmada da Bultmann'ın teolojisini Heidegger'in varoluşçu hermenötüğü ile etkileşimi içinde ele almak durumundayız. Düşünce çizgisi olarak Edmund Husserl'den sonra Heidegger fenomenolojiyi (kendini dilde görünür kılan, ifşa edenin (varlığın) incelemesi olarak) varoluşsal hermeneutiğe-imbkana- dönüştürerek,¹ teolojiye uygun hale getirmeyi başarmıştır. Bultmann, bütün çalışma hayatını adadığı Kitabı Mukaddes yorumunda, Heidegger'in ortaya koyduğu varoluşçu felsefenin terimlerinden faydalanmanın zorunluluğunu ileri sürmektedir. Fakat tabii

¹ Saffet Murat Tura, "Dilsel Cemaat ve Evrensel Özne," *Defter Dergisi*, sayı: 43, (Yıl: 14), İstanbul: Metis Yayınları, 2001. ss. 177-180.

olarak Bultmann'da Heidegger'in kullandığı kavramlar tamamen teolojik bir çehreye bürünmektedir.

Heidegger'e göre "anlama insan varoluşunun temel hareketidir. Varoluş, insanın sahip olduğu tüm imkânların dışlaşmasıdır." İnsan bizzat kendi imkân ve ürünlerini yorumlamakta ve anlamaktadır. Heidegger anlamayı ve hermenötüğü, artık Dilthey'da olduğu gibi bir yöntem olarak görmez ve onu bir yöntem olmaktan çıkarıp, insanın varlık tarzı, bir dış dünyaya açılma biçimi olarak konular. İnsan, kendi tarihi içinde kendini anlamaktadır. Kısacası insan hermenötik yapmaktadır. Böylece Heidegger'de hermenötik, insani varoluşun bizzat kendini anlama biçimi olur. Bize anlama yoluyla yoluyla açık olan şey, bizden bağımsız olduğu sanılan bir evren değildir. Varlık her şeyden önce bize, dilde açılan bir tarihtir. Onu anlamak bizi saran her şeyi anlamaktır.²

Bultmann, Heidegger'in Dasein tahlilinin Pavlus ve Yuhanna teolojisindeki insan varoluşu anlayışına yaklaştığını düşünmektedir. Dolayısıyla Bultmann, çalışmalarında insan varoluşunu ele alırken Heidegger'in Dasein tahlilinden faydalanmıştır. Bultmann'ın ondan etkilendiği kavramlar ön-anlama, ifşa ve olay fikridir. Bultmann'daki vahiy olayında insan ile Tanrı'nın karşılaşması, Heidegger'deki Dasein ile Sein'in karşılaşmasıyla oldukça yakınlık arz etmektedir. Heidegger'in dile ilgili vurguları da mitolojik anlatımın yeri ile ilgili bir öngörü sağlamaktadır.

Bultmann, liberal teolojiden oldukça etkilense de daha çok onun ismi diyalektik ekol içinde anılmaktadır. Diyalektik teolojinin öncüsü Karl Barth ise "tarihi eleştiri ve tarihsel yöntem problemlerine tamamen sessiz kalmıştır. O daha çok diyalektikten içsel bir dinamiğin diğer bir dinamiği belirlediği içsel bir süreci anlamıştır. Onun teolojisi kriz teolojisi olarak da adlandırılır. Barth'a göre kriz, tarihte belli bir zamanda olmakla birlikte ezeli ile geçici arasındaki ilişkinin evrensel krizi olan belirli bir krizdir. Kriz, daima geçicinin ezelinin gücü altında olduğu krizdir. Bu, her dönemde insan durumudur."³ Tillich'in deyişiyle trajik bir biçimde Bultmann, mitolojiden arındırma makalesini yazınca teolojide bir ayrılık başlamıştır ve sessiz kalınan sorunlar, teolojik dünya üzerinde patlak vermiştir. Bultmann teolojiden sürgün edilmiş varlığın tarihsel problemini kurtarmıştır. Bu, onun

² Doğan Özlem, *Tarih Felsefesi*, (İstanbul: Anahtar Kitaplar Yay. 1996), 2. Baskı, ss. 178-179.

³ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, (New York: Touchstone Book, 1968), s. 536.

önemidir. O, sessiz olunamayacağını gösterdi. Kutsal Kitapla tüm ilişkimiz Karl Barth'ın peygamberi gücüyle yapılsa bile paradoksal ve tabiatüstü ifadelerle anlatılamazdı.⁴

Bultmann, insanın tarihsel tabiatını ve onun Tanrı hakkındaki konuşmasının kavranmasını, diyalektik teoloji olarak adlandırır. Peki bu ne demektir? Bultmann'a göre "teoloji, Tanrı ile ilgili olarak konuştuğunda, aynı zamanda insan hakkında konuşur. Teoloji, insan ile ilgili belli bir anlamayı varsayar."⁵

Bultmann'ın adı da Barth gibi kriz teolojisiyle birlikte anılır. Fakat Bultmann, tıpkı Heidegger'in fenomenolojiyi hermeneutiğe dönüştürmesi gibi, teolojiiyi insanın diyalektik anlamasına dönüştürerek diyalektik ekol içinde yerini almaktadır. Ama o Barth'dan ayrı olarak kriz kavramını karar olarak ele alır. Bu karar, ölümden hayata geçiş için bir karardır. Bu geçiş, imanlı varoluşa karar vermekle olur.

Bultmann'ın mitolojiden arındırma projesinden bahsedebilmek için öncelikle onun iman ve vahiy anlayışlarına değinmek gereklidir. Bultmann, Hıristiyanlığın en önemli akidelerine iman etmeyi mitolojiden arındırmanın bir ön şartı saymaktadır. Aynı zamanda iman, vahyi mümkün kılan ve böylece kişi için bir olay yapısı içinde Tanrıyla karşılaşmayı tarihsel hale getiren çok önemli ve temel bir öğedir.⁶

Bultmann'a göre "Hıristiyan mesajı, bir dogma bütünü ya da bir önermeler serisi"⁷ bildirmez. "Vahyin öznesi ve nesnesi, yaşayan Tanrının kendisinden başka bir şey değildir. Temple, Hebert, Bulgakoff, Barth ve Brunner gibi teologlarla birlikte Bultmann'a göre vahyin asli muhtevası Mesih'in taşıdığı ilahi hayattır. Böylece Bultmann (tıpkı Luther gibi) vahyin, bilginin veya doktrinin bildirilmesi olduğu, tipik Katolik görüşünü reddetmektedir."⁸

Bultmann'ın Yeni Ahitteki vahiy kavramını ele aldığı makalesi, vahyin neliği çerçevesini oldukça genişletmektedir. Fakat Yeni Ahit'in en yoğun olarak üzerinde

⁴ P. Tillich, *Age*, s. 538.

⁵ Rudolf Bultmann, *Faith and Understanding I*, trans.L. P. Smith, (Philadelphia: Fortress Press, 1987), s. 148.

⁶R. Bultmann, "Revelation in the New Testament," S. Ogden ("ed."), *Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann*, (London: Hodder & Stoughton, 1961) içinde, s. 72. Bultmann'ın bu eserini kısaca *EF* olarak zikredeceğiz.

⁷ R. Bultmann, "Revelation in the New Testament," *EF* içinde, s. 66.

⁸ H. P. Owen, "Revelation," Charles W. Kegley ("ed."), *The Theology of Rudolf Bultmann*, (London: SCM Press, 1966) içinde, s. 42.

durduğu nokta, Bultmann'a göre vahyin, "İsa Mesih olgusundan başka bir şey içermemesidir."⁹ Reformasyon sürecini başlatan Luther'e göre de "Tanrı, insanlığın kurtuluşu için Haçta İsa Mesih vasıtasıyla acı çekerek görünmüştür ve böylece bilinmiştir."¹⁰ Burada söz konusu olan vahiy örtük bir vahiydir. Çünkü Mesih olayının asıl karakteri olan Mesih'in hayat olması, "Mesih'in ölümünde gizlidir."¹¹

Hıristiyan vahiy çerçevesinde Tanrı fiili, Tanrı Sözüdür, yani İsa Mesih'tir. Bultmann'a göre Hıristiyan mesajındaki bu Tanrı Sözü sırlıdır. Kitab-ı Mukaddesin mitolojik kavramsal sunumundan dolayı örtük kalmıştır. Özellikle imanın da ana kriter olduğu bir Kitab-ı Mukaddes hermeneutiği olmadan, Tanrı Sözü olan Tanrı fiili örtük kalacaktır. Mitolojiden arındırmadan amacı, Tanrı Sözü'nün modern insana ulaşmasını sağlamaktır.

A-Mitolojinin Neliği

Mitoloji, primitif bir veri türü olarak Aydınlanma ile birlikte görülmeye başlansa bile ilk çağlardan beri her toplumda varolan bir vakıadır. Bultmann da Aydınlanma sonrası bir teolog olmasından dolayı mitolojiyi ilk dönem Hıristiyanlığının ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. Aslında Bultmann, her tarihsel toplumun farklı anlama biçimleri olduğunu ve mitolojinin sadece bunlardan biri olduğunu söylemekteydi. Böylece mitoloji bir toplumun kendini anlama ve ifade etme biçimi olmakla düşünce ve dilin içinde bütünleştiği bir dünya görüşüydü.

Mitoloji, belirli bir uygarlığa ve geleneğe özgü inançları, uygulamaları, kurumları ya da doğa olaylarını açıklamak amacıyla görünüşte gerçekten yaşanmış olayları aktarmaktadır. Bu olaylar özellikle yaratılışın başında ya da tarih öncesinin ilk dönemlerinde geçer. Mitler ayrıca insan davranışı, kurumları ve evrensel durumlar için geçerli modeller sunar. Mitler ile ayinler arasında bir bağlantı olduğu inkar edilememektedir. Belirli bir mitle bağlantılı olmayan hiçbir ayin yoktur, ama tamamlayıcı ayinleri bulunmayan mitler vardır. Gerçeğin ve bilginin taşıyıcısı sayılan mitlerin, evreni denetlemeye ya da insan eylemlerini etkin kılmaya yardımcı oldukları düşünülür. Bazı mitler de kötülük ve ölümün nasıl ortaya çıktığını ya da temel bilginin nasıl unutulduğunu ve anımsandığını açıklar.¹²

⁹ R. Bultmann, *Agm, EF* içinde, s. 75.

¹⁰ Winston D. Persaud, *The Theology of Cross and Marx's Anthropology*, (New York: Peter Lang, 1991), s. 142.

¹¹ R. Bultmann, *Agm, EF*, s. 77.

¹² "Mitoloji" maddesi, *Ana Britannicca*, c: 16.

Mircea Eliade'ye göre "mit, tek bir tanım içine sığdırılmaz. Mit, çok sayıda ve birbirini bütünler nitelikteki bakış açılarına göre ele alınıp yorumlanabilen son derece karmaşık bir kültür gerçekliğidir."¹³ Modern toplumlarda mit artık tamamen bir hayal ürünü ve kurmaca olarak anlaşılmakla birlikte mitle ilgili bilimsel yani etnolojik yeni yaklaşımlar miti kutsal bir gerçeklik olarak görmektedirler.

Eliade'ye göre "mitin en geniş kapsamlı olduğu için en az kusurlu olan tanımı şudur: Mit, kutsal bir öyküyü; Doğauşt Varlıkların başarıları sayesinde, ister eksiksiz olarak bütün gerçeklik, yani Kozmos olsun, isterse onun yalnızca bir parçası(sözgelimi bir ada, bir tür bitki türü, bir insan davranışı, bir kurum) olsun, bir gerçekliğin nasıl yaşama geçtiğini anlatır. Demek ki mit, her zaman bir yaratılışın öyküsüdür: Bir şeyin nasıl yaratıldığı, nasıl var olmaya başladığı anlatılır. Mit ancak gerçekten olup bitmiş, tam anlamıyla ortaya çıkmış olan şeyden söz eder."¹⁴ Bundan dolayı "arkaik toplumların insanı için önemli olan şey, mitleri öğrenmektir. Mitleri bilmek demek, nesnelerin kökenindeki sırrı öğrenmek demektir. Bir başka deyişle, yalnızca nesnelerin nasıl varolma aşamasına geldiğini değil ama aynı zamanda, ortadan kaybolduklarında nerede bulunacakları ve nasıl yeniden ortaya çıkabilecekleri de bu yolla öğrenilebilir. Ancak arkaik insanın mitleri öğrenmesinin nedeni yalnızca, mitlerin, ona Dünya'nın ve Dünya'da kendi öz yaşam biçiminin bir açıklamasını sunması değildir. Asıl neden özellikle, onları anımsamakla, onları yeniden gerçekleşme aşamasına getirmekle arkaik toplum insanının, Tanrıların, Kahramanların ya da Ataların başlangıçta yaptıkları şeyleri yineleme gücüne sahip olmasındır. Böylece modern insana göre Tarih'in (vurgu Eliade'ye ait) sunduğu ayırt edici açıklama sayılan "olayların geriye dönüşlü olmaması" olgusu, arkaik toplum insanı için bir gerçeklik oluşturmaz. Mesela modern insana göre tarihsel olaylar, anma törenleriyle kutlanır ama gerçek anlamdaki tarihsel olay yeniden gerçekleşme aşamasına getirilmez. Arkaik toplum insanı içinse, tersine, başlangıçta olup bitenler, ayinlerin (ritlerin) gücü sayesinde yinelenmeye elverişlidir."¹⁵ "Bir ayin(ritüel), eğer kökeni yani onun ilk olarak nasıl gerçekleştirildiğini anlatan mit bilinmiyorsa, yerine getirilemez. Aynı zamanda kökene ilişkin miti bilmek yeterli olmaz, onu ezberden okumak gerekir. Böylece kökene ilişkin miti ezberden söylemekle ya da törenini yapmakla insan, bu mucizeli olayların olup bittiği kutsal atmosferden ister istemez

¹³ Mircea Eliade, *Mitlerin zellikleri*, ev. Sema Rifat, (İstanbul: Simavi Yayınları, 1993), s. 13.

¹⁴ M. Eliade. Age, s. 13.

¹⁵ M. Eliade. Age, ss. 18-19.

etkilenir. Kökenlerle ilgili mitsel zamana mitlerin ezberden okunması sırasında yeniden dönülür, dolayısıyla da, anımsanıp yeniden canlandırılan olaylarla zamandaş duruma gelinir, Tanrıların ya da Kahramanların varlığına tanık olunur. İnsan böylece mitleri yaşarken, kutsal olmayan ve kronolojik özellikteki zamanın dışına çıkar, nitelik açısından farklı bir zamana, hem en eski hem de sonsuza dek yakalanabilecek olan kutsal bir zamana açılır.”¹⁶ Bultmann’daki vahiy olayının yaşanışının Eliade’nin bahsettiği Tanrılara mitleri okuyan kişinin tanık olması ve mitlerin ayinler sırasında okunması ile kutsal bir zamanda olunması ve bu mitlere kişinin beslediği derin inanç sayesinde mitsel zamana geçilmesi ile ortaklığı sözkonusudur.

Diğer bir ortaklık da Bultmann’ın Heidegger’den aldığını düşünsek de daha açık bir biçimde mitik düşüncede gördüğümüz ayinler sayesinde kutsal zamanda yaşanan olayların tekrarlanmasıdır. Ayrıca bir başka ortaklık da şudur: “İnsan miti bilmekle nesnelere kökenini bilmekte ve bu nedenle de nesnelere egemen olmayı ve onları istediği gibi yönlendirip kullanmayı başarmaktadır; burada dıştan, soyut bir bilgi değil de(mitin ya tören havası içinde anlatılması ya da kanıtını oluşturduğu ritüelin gerçekleştirilmesiyle) rit biçiminde yaşanan bir bilgi söz konusudur.”¹⁷ Bultmann’a göre de Hıristiyan imanı ile birlikte vahiy olayı yaşanmakta ve böylece varoluşsal bir bilgi elde edilmektedir.

Eliade’nin aktardığına göre “Hıristiyanlar Tanrı’nın Cisimleşmesi, Dirilmesi ve Göğe çıkmasını ilan etmekle yeni bir mit sunmadıklarına inanmışlardı. Gerçekten mitsel düşüncenin kategorilerinden yararlanıyorlardı. Her mezhepten olan Hıristiyanlar için dinsel yaşamın merkezi İsa’nın dramından oluşur. Tarihte gerçekleşmiş olsa bile bu dram kurtuluşu olanaklı kılmıştır; sonuç olarak kurtuluşu elde etmenin bir tek yolu vardır: Bu yol örnek oluşturan dramı rit biçiminde yinlemek ve İsa’nın yaşamı ve öğretisiyle ortaya konan başlıca modeli taklit etmektir. Oysa, bu dinsel davranış mitsel düşünceyle bağıntılıdır. Hıristiyanlık, bir din olmasından ötürü, en azından bir mitsel davranışı korumak zorunda kalmıştır: Bu da litürji zamanıdır, yani başlangıçların başlangıç zamanına süreli olarak yeniden kavuşmadır. Bir Hıristiyanın dinsel deneyimi, İsa’nın örnek oluşturan model olarak taklit edilmesi, Tanrı’nın yaşamı, ölümü ve dirilmesinin litürji biçiminde yinelenmesi ve bir de Beytlehem’de İsa’nın doğumuyla açılan, Göğe Çıkışıyla geçici olarak sona eren başlangıç zamanı ile Hıristiyan kişinin zamandaşlığı üstünde

¹⁶ M. Eliade. Age, s. 22.

¹⁷ M. Eliade. Age, s. 23.

temellenir. Oysa, insan ötesi bir modelin taklit edilmesi, örnek oluşturan bir olgular akışının yinelenmesi ve Büyük Zaman'a dökülen bir açılma sonucu dinle ilgili olmayan zamanın durması, mitsel davranışın başlıca belirtilerini oluşturur; bir başka deyişle bu mitsel davranış, varoluşunun kaynağını mitte bulan arkaik toplum insanının davranışıdır."¹⁸ Eliade'yi bu konuda destekleyen Alan W. Watts, *Myth and Ritual in Christianity* adlı eserinde Hıristiyanlığın mitsel öğelerle dolu olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁹ Watts ise miti "insanların evrenin ve insan hayatının iç manasının göstergeleri olarak gördükleri, -bir kısmı gerçek bir kısmı hayal- bir hikayeler kompleksi olarak tanımlamaktadır. Mit bu kitapta doğru olmayan ya da tarihsel olmayan anlamında kullanılmamaktadır. Mit biçimi oldukça somuttur-canlı ve duyulabilir şekildeki makul olan hikayeler, imajlar, ayinler, törenler, ve semboller içerir. Mitin çoğu tarihsel olaylara dayanmaktadır, fakat bu türden bütün olaylar mitik karakter kazanmaz."²⁰ Yine Watts mitolojiyi tanımlamadan önce Yuhanna İncili'nde geçen "başlangıçta Söz vardı" ifadesindeki başlangıçta deyişinin bütün halk masallarının başında yer aldığını aktarmaktadır. Ona göre mitoloji, tabiatüstü, düşünölemeyen ve bilinemeyenin uzamsal ve zamansal boyutlara sahip duyulabilir imajlar yoluyla sunulmasıdır ki bu, Bultmann'ın uygun mit tanımına uymaktadır. Ayrıca Watts, mite içsel ve ruhi gerçeğin dışsal ve görünür işareti demektedir.

Nihayet Watts, mitin Tanrı'nın yüce işlerini içeren vahiy olduğunu söylemektedir.²¹ Bu ifade, Hıristiyan teolojisi açısından son noktayı koymaktadır. Bultmann, Tanrı fiillerinin(yüce işlerin) analogi ile ifade edildiğini söylemektedir. Fakat Tanrı'nın fiilleri haç ve yeniden diriliş olaylarını içeren kurtuluş olayı olarak Mesih olayı içinde yerlerini almaktadırlar. Dolayısıyla Bultmann'ın mitolojiden arındırmaya Tanrı'nın fiillerinin tabi olmadığını söylemesine rağmen mitolojiden arındırma direkt olarak imanla ilgili olduğu için Tanrı fiillerini içine almaktadır. Çünkü iman edilecek olan, haç ve yeniden diriliş olaylarını içeren Mesih olayıdır. Böylece Watts'ın mite vahiy demesi çok yerindedir.

Bultmann ise miti yine Watts'a yakın bir şekilde tanımlamaktadır. "Mit, aşkın güçler veya kişiler ile ilgili olarak onlar sanki içkin ve bu dünyaya aitmiş gibi

¹⁸ Mircea Eliade. *Age*, ss. 157-8.

¹⁹ Bu konuyla ilgili olarak bkz. Alan W. Watts, *Myth and Ritual in Christianity*, (Boston: Beacon Press, 1968), ss. 63, 69, 191.

²⁰ Alan W. Watts, *Age*, s. 7.

²¹ Alan W. Watts, *Age*, s. 68.

konusmaktadır. Mit, bu haliyle nesnelleştirilmiş bir düşünme şekli”²² olmaktadır. Macquarrie, Bultmann’ın mit tanımını iki kategoride ele almaktadır. Birincisi, Macquarrie’in uygun mit olarak adlandırdığı, ilahinin ve diğer dünyaya ait olanın insani ve bu dünyaya ait terimlerle sunulmasıdır. İkinci mit tanımı ise şöyledir: Modern aklın kabul edemeyeceği veya ona makul gelmeyen ve artık şimdi olmayan bir dünyaya ait birinci yüzyıl kavramlarını içeren Yeni Ahit’teki her şeydir.²³ Bultmann’a göre Kitab-ı Mukaddes’in dünya görüşü mitolojiktir ve böylece düşüncesi bilim tarafından şekillenmiş olan ve artık mitolojik olmayan modern insan tarafından kabul edilemezdir. Bultmann, burada kastedilenin içerikten daha ziyade dünya görüşlerinin takip ettiği düşünme metodu olduğunu eklemektedir.²⁴

Bultmann’a göre Yeni Ahit’in mitolojik dünya görüşü, Yahudi apokaliptiği ve Gnostik kurtuluş mitinden ibarettir.²⁵ Kitab-ı Mukaddes’in mitolojik dünya görüşü içinde “cennet, cehennem ve yeryüzü olmak üzere üç yapılı varlık tasviri, olaylar esnasında ve özellikle ruhun iç hayatında tabiat üstü güçlerin araya girmesi, insanların şeytan tarafından kışkırtılıp kötü ruhlar tarafından sahip olunduğu fikri ve mucizeler ile ilgili görüş”²⁶ mevcuttur. Bultmann, modern bilimin tabiat üstü güçlerin araya girmesi türünden inançlara sahip olmadığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla Bultmann, Yeni Ahit’teki İsa’nın mucizelerini modern akla ters geldiği için reddetmektedir.²⁷

Yeni Ahit, kurtuluş olayını mitolojik dünya görüşü açısından sunmaktadır.²⁸ Yeni Ahit’teki İsa’nın Tanrı’nın Krallığı ile ilgili eskatolojik mesajı, Yahudi apokaliptiğinin etkisindedir.²⁹ Ayrıca Yeni Ahit, İsa’nın erken Hıristiyanlığın çok başlarında mitolojize edilmiş kişiliğinden bahsetmektedir. Bultmann’a göre erken Hıristiyan cemaati İsa’yı mitolojik bir şahsiyet olarak anlamıştır. Bu cemaat, İsa’nın,

²² Rudolf Bultmann, “On The Problem of Demythologizing (1952),“ Schubert M. Ogden(ed.), *New Testament and Mythology and Other Basic Writings*, (Philadelphia: Fortress Press, 1989) içinde, s. 98. Bu kitabı *NTM* olarak zikredeceğiz.

²³ John Macquarrie, *An Existentialist Theology: A Comparison of Heidegger and Bultmann*, (London: SCM Press, 1955), s. 167.

²⁴ R. Bultmann, *Jesus Christ and Mythology*, (New York: Scribner, 1958), s. 36. Bu kitabı *JCM* olarak zikredeceğiz.

²⁵ R. Bultmann, “New Testament and Mythology,” S. Ogden (ed.), *NTM*, içinde, s. 2.

²⁶ R. Bultmann, *JCM*, s. 15.

²⁷ John Macquarrie, *An Existentialist Theology*, s. 164.

²⁸ R. Bultmann, *New Testament and Mythology*, *Ay*.

²⁹ R. Bultmann, *JCM*, s. 12.

kurtuluğu ve lanetlenmeyi gökyüzünün bulutları arasından getirmek için İnsan Oğlu olarak döneceğini beklemiştir.³⁰ Bunun yanında İsa'nın kişiliği-Hellenistik cemaatlerde daha belirgin olarak- bir bakireden doğduğu ve Kutsal Ruhla aynı cevherden olduğu şeklinde mitoloji işığında ele alınmıştır. Hellenistik cemaatlerde İsa, insanlığın kurtuluğu için insan olup acı çeken hatta haç azabını yaşayan yüce, varlık-üstü, göksel bir varlık, metafiziksel bir anlamda Tanrı'nın oğlu olarak anlaşılmıştır.³¹

Bultmann'a göre mitoloji, insan varoluşunun belirli bir anlayışının ortaya koymaktadır. Mitoloji, aşkın gerçekliğe içkin, bu dünyaya ait bir objektiflik atfeder.³² Çünkü "mitolojik düşünme, aşkının soyut fikrini oluşturamaz. Mitoloji, tanrılar ve kötü ruhlar (demons) hakkında, insanın kendini iyi ve kötü her konuda bağlı olduğunu bildiği güçler olarak bahsetmektedir. Mitler, insanın dünyanın ve hayatın efendisi olmadığının, içinde yaşadığı dünyanın ve hayatın, bilmece ve sırlarla dolu olduğu bilgisini ifade ederler. Dolayısıyla dünya ve insan hayatının kaynağı ve sınırları bizim hesaplayıp kontrol edemediğimiz bir güçte bulunmaktadır. Mitoloji bu güç hakkında yetersiz şekilde konuşmaktadır. O, tanrıların somut(görünür, kuşatılır) dünyanın ötesindeki gücü temsil ettiklerine inansa da onlardan sanki insanlarmış gibi bahseder. Tanrıların eylemlerini hesaplanamaz, olayların sıradan düzenini bozan eylemler olarak görse de sanki insanların eylemleri gibi konuşmaktadır."³³ Mitoloji, Yeni Ahit'te şu şekilde yer almaktadır: Mesela "Tanrı gökyüzünde (cennette: in heaven) kaimdir" ifadesinin anlamı Tanrı'nın dünyanın ötesinde, aşkın olduğudur. Mitolojik düşünme aşkın ile ilgili soyut fikri oluşturmadığı için niyetini uzay kategorisinde ifade etmektedir. Mitolojik düşünme, kötü güçlerin aşkın fikrini de yeryüzünün altındaki karanlıkta(cehennemde) ifade eder.³⁴ Bultmann'a göre yer belirten mitolojik ifadeler bu şekilleriyle modern insan tarafından oldukları gibi kabul edilemezler. Fakat Tanrı'nın ve kötünün aşkın olması fikri hala önemlidir.³⁵

³⁰ R. Bultmann, *JCM*, s. 16.

³¹ R. Bultmann, *Age*, s. 17.

³² R. Bultmann, *Age*, s. 19.

³³ R. Bultmann, *Age*, s. 19-20.

³⁴ R. Bultmann, *Ay*.

³⁵ R. Bultmann, *Ay*.

B- Mitolojiden Arındırma Projesi ve Temel Özellikleri

Rudolf Bultmann ilk olarak mitolojiden arındırma projesini ortaya koyduğu 1941 tarihli “*New Testament and Mythology*” başlıklı makalesinde kendisini mitolojiden arındırmaya sevk eden faktörleri ve mitolojiden arındırmanın bir görev olmasının gerekçelerini hem mitin tabiatına hem de Yeni Ahit’in kendisine dayandırarak ortaya koymaktadır. Bultmann’a göre “Yeni Ahit’in mitolojik sunumunu varoluşçu bir yorumla yorumlamak gereklidir.”³⁶ Çünkü “mitin gerçek niyeti, objektif bir dünya tasviri vermek değil, aksine onda ifade edilen biz insanların dünyamızda kendimizi nasıl anladığımızdır. Mit, antropolojik terimlerle, ya da daha iyisi varoluşçu terimlerle yorumlanmak istemektedir.”³⁷ Dolayısıyla “Yeni Ahit mitolojisi de onun objektifleştiren temsillerinin içeriği açısından değil de, onların içinde kendini ifade etmekte olan varoluşla ilgili anlama açısından sorgulanmalıdır. Söz konusu olan husus bu anlamanın hakikati ve bu hakikati tasdik eden imanın Yeni Ahit’in dünya temsillerine bağlı olmadığıdır.”³⁸ “Yeni Ahit’in bizzat kendisi de Bultmann’a göre onun temsilleri çelişkili ve uyumsuz olduğu için eleştiriye davet çıkarmaktadır. Mesela Yeni Ahit İsa’yı bir bakirenin çocuğu gösterirken, diğer yandan da onun varlık üstülüğü fikrini de içinde barındırmaktadır. Bir yandan , insanlar kozmik olarak belirlenen varlıklar iken, diğer yandan, karar vermekle sorumludurlar; bir yandan, günah yazgı iken, diğer yandan, suçtur.”³⁹ İşte “Yeni Ahit’in içinde konuştuğu mitoloji, Yahudi apokaliptisizmi ve Gnostisizmin mitolojisidir.”⁴⁰

Bultmann, mitolojiden arındırmanın neden teolojinin güncel görevi olduğu konusunda tarihi olarak bulunduğu yerden yola çıkmaktadır. Ona göre “19. y.y. eleştirel teolojisiince yapılan mitolojiden arındırma işlemi mitolojiyi yok ederken, kerigmayı da yok etmiştir.”⁴¹ Bultmann, Liberal teolojiden Adolf Harnack’ın kabuk-öz ayrımını benimsemekle kerigmayı belirli temel dini ve ahlaki fikirlere indirgediğini ve böylece kerigmanın kerigma yani Tanrı’nın Mesih’teki kararlı fiiliyle ilgili mesajı olarak yok edildiğini söylemektedir. Bultmann ayrıca dinler tarihi ekolünün de mitolojik temsilleri ikincil öge görmesine rağmen onların Yeni

³⁶ R. Bultmann, “New Testament and Mythology,” *NTM* içinde, s. 14.

³⁷ R. Bultmann, *Agm*, s. 9.

³⁸ R. Bultmann, *Agm*, s. 10.

³⁹ R. Bultmann, *Agm*, s. 10-11.

⁴⁰ R. Bultmann, *Agm*, s. 14.

⁴¹ R. Bultmann, *Agm*, s. 12.

Ahit yorumlarında Mesih'te kurtuluş fiili olarak bildirilen Tanrı'nın kararlı fiili hakkında bir bahis olmadığı için böyle bir yorumla Yeni Ahit mesajının kerigma olarak karakterini kaybettiğini belirtir.⁴² Böylece Bultmann'ın aradığı Kitab-ı Mukaddes yorumu hem mitolojik temsillerin varoluşu ağıdan yorumlanmakla derin anlamlarını koruyacakları, hem de kerigma olarak Yeni Ahit mesajının kerigma karakterini yitirmeyeceğı bir yorumdur. O halde soru şudur: "Mitolojik olarak düşünmeyen kişiler için kerigma olarak kerigmanın hakikatini ağıa çıkaracak bir mitolojiden arındırma yorumu var olabilir mi?"⁴³

Görölüyor ki Bultmann modern insan için Hıristiyan imanını kendi varoluşunu anlama için bir imkan olarak görmekte, mitolojiden arındırmayı bunu kolaylaştıran bir varoluşu yorum olarak ortaya koymaktadır. Çünkü Yeni Ahit mesajını bir kerigma olarak ağıa çıkaracak ve modern insana duyuracak olan ancak varoluşu ağıdan Yeni Ahit'in yorumlanmasıdır. Peki modern insan niçin mesajı direkt olarak duymamaktadır? Çünkü modern insan mitolojik düşünme tarzından farklı olan bir düşünme tarzı -bilimsel- ve dünya görüşüyle donanmış durumdadır. Dolayısıyla modern insanlar olarak biz, Bultmann'a göre, ne İsa'nın ölümü vasıtasıyla kefarete doktrinini ne de İsa'nın yeniden dirilişini ne de diğer mitolojik dünya tasvirini yansıtan öğelerini anlayabiliriz. "Çağdaş Hıristiyan mesajı modern insanlardan imanı talep ediyorsa, onların geçmiş bir dünya görüşü olan mitik dünya görüşünü kabul etmelerini bekleyip beklemeyeceğı sorusuyla karşı karşıyadır. Eğer bu imkansızsa, o Yeni Ahit mesajının mitik dünya tasvirinden bağımsız bir hakikate sahip olup olmadığı sorusuyla karşı karşıya kalır. Bu durumda Yeni Ahit mesajını mitolojiden arındırma teolojinin görevi olmaktadır."⁴⁴ Bu şekilde mitolojiden arındırmayı gerektiren problemi ve bir çözüm olarak mitolojiden arındırmayı sunan Bultmann'ın görev gerekçelendirmesini tahlil ettikten sonra temel özellikleriyle Bultmann'ın mitolojiden arındırmayı nasıl açıkladığını görelim.

Bultmann'ın mitolojiden arındırmasının kapsadığı konular şunlardır: Öncelikle insanın eylemleri, kararları ve iradesi özellikle tarih biliminin verileriyle ele alınmaktadır. Burada kastedilen daha çok tarihin özü (geschichte) olarak tarihin kendisinden yola çıkılmasıdır. Bultmann tarafından tarihsel yöntem, teolojik bir önemi haiz olarak mitolojiden arındırmanın temelinde bulunmaktadır. "Tarihi araştırmak için nihai sebep, insan varoluşunun imkanları hakkında şuurlu olmaktır.

⁴² R. Bultmann, Agm, s. 14.

⁴³ R. Bultmann, Ay.

⁴⁴ R. Bultmann, Agm, s. 3.

Kitab-ı Mukaddes'in yorumu için gerekli olan tarihsel araştırma yoluyla insan hayatının imkanları anlaşılmaktadır."⁴⁵ İkinci olarak Kitab-ı Mukaddes'te reislikler ve iktidarlar adı verilen şeytani güçlere uygulanan Pavlusçu yorum öne çıkmaktadır. Bu konu da özellikle tarihçinin yorumu dolayısıyla insanın iradesi ve kararları açısından ele alınmaktadır. Üçüncü olarak Tanrı'nın fiilleri insanların tarihsel olarak iman etme süreçleriyle ilgili olarak bu yoruma dahil edilmektedir. Bultmann, tam anlamıyla olmasa da terimler açısından Heidegger'ci felsefi tahlili mitolojiden arındırma projesinde uygulamaktadır.

1-İnsan Varoluşu

Bultmann'a göre Yeni Ahit'te insan varoluşu iki şekilde ortaya konmaktadır: Birincisi imanlı olmayan insan varoluşu iken, ikincisi imanlı olan insan varoluşudur. Burada söz konusu olan tabii ki Hıristiyan imanıdır. Bultmann bu konuda özellikle Pavlus'un mektuplarından alıntılar yaparak bahseder. Bultmann iman dışındaki insan varoluşunda insanın gerçek bir hayat yaşamadığını, görünen ve kullanılan şeylere bağlı olduğunu, bu şeylerin geçici ve ölümlü olması sonucu bedene esir düştüğünü belirtmektedir. Burada beden ölçülen, görülen, ulaşılabilen, geçici olan her şeyi kuşatan bir siferi ifade eder. Beden bizim yarattığımız her şeydir. Bedene yenik düşmek de, görünmeyenine aksine görünenin kışkırtmasına yenik düşerek tedbirsizce böyle bir hayatın imkanlarının cazibesine kendimizi vermeyi ve bedenimizde bir güç olması söz konusudur.

Bultmann, Pavlus'un insanın sorumluluğunu varoluşçu bir açıdan vurguladığını düşünmektedir. "Pavlus'a göre insan hayatı kaygıyla doludur. Herkes bir şeyle ilgili olarak kaygılanır. Tabii olarak bizim kaygımız hayatımızı güvenlik altına almaya yönelmiştir. Biz bedeninin başarılarına güveniyoruz (Fil. 3:3-4). Güvenliğimizin bilinci kendimizle övünmede ifadesini buluyor. Bu tavır ise bizim güvenliğimizi sağlamamaktadır. Çünkü biz güvenliğimizi sadece kendimizde aramakla, otantik varoluşumuzu ve gerçek hayatımızı kaybetmekte ve güvenliğe ulaşmayı umduğumuz sifere düşer düşmüş oluruz. Kendimize her tutunuşumuzda da kaygının köleliği altına gireriz."⁴⁶

Bultmann'a göre "gerçek bir insan hayatı görünmeyen ve emir altına girmeyen bir seferde yaşadığımız ve bütün öz-yapma güvenliği bıraktığımız bir

⁴⁵ R. Bultmann, *JCM*, s. 53.

⁴⁶ R. Bultmann, "New Testament and Mythology," *NTM* içinde, s. 16-17.

hayattır. Bu imanlı hayattır veya Ruh'a göre hayattır."⁴⁷ "Böyle bir hayat Tanrı'nın lütfuna iman, yani görünmeyen, bilinmedik ve emir altına girmeyenin bizle sevgi olarak karşı karşıya geldiğine, bizim için ölüm değil hayat anlamına gelen geleceğimizi bize verdiği güven vasıtasıyla bir imkan olur. Tanrı'nın lütfu günahı bağışlar, yani bizi kölelikte tutan geçmişimizden özgür kılar. Güvenliğimizi kendimizde aradığımız, böylece yok olana yapışarak geçici olanı yakalamaya çalıştığımız tavır, günahdır. Çünkü o görünmeyene bize kendisini veren Tanrı'nın geleceğine karşı kapalı bir tavrıdır. Kendilerini lütfu açanların günahları bağışlanır, yani geçmişten özgür olurlar. Ve bu "iman"la kastedilendir: Kendimizi özgürce geleceğe açmak. Bu iman, itaattir, çünkü kendimizden vazgeçmedir, bütün güvenliğimizi teslim etmedir. Bu kendimize güvenmeyi, hayatımızı kazanma için her teşebbüsü bırakmaktır, ve o varolmayan şeyleri var eden sadece ölüleri dirilten Tanrıya güvenmeye karar vermektir (Rom.4:17, 2 Kor. 1:9) Bu kendimizden hiçbir şey beklemeyen ve Tanrıdan her şeyi bekleyen, Tanrı'ya radikal bir teslimdir. İnananlar dünyadaki şeylerden beridirler. Böylece özgürlük tavrı içindedirler, bütün şeylerin efendisidirler. Sanki yokmuş gibi (1 Kor. 7:29-31) o şeylere mesafe koyarlar, yoksa onların tavrı çilecilik (asketizm) değildir. Dünya inananların gözünde haça gerilmiştir, onlar da dünyanın gözünde (Gal.6: 14). Onlar zayıflıklarının bilincinde oldukları zaman, Tanrı'dan gelen her şeye sahip olurlar (2 Kor. 12: 9-10; 6: 8-10)."⁴⁸ "Böylece varolmak, eskatolojik olarak varolmayı, yeni bir yaratık olmayı ifade eder (2 Kor. 5:17).

"Apokaliptik ve Gnostik eskatolojiler kurtuluş günü inananlar için belirlediği, gelecek hayat zaten şimdi olduğu ölçüde mitolojiden arındırılır. Bu sonuç en radikal olarak apokaliptik eskatolojiyi bütünüyle yok eden Yuhanna tarafından çıkarılmıştır. Dünyayla ilgili yargı hala devam eden kozmik bir olay değil fakat İsa'nın dünyaya gelip imana çağrı yaptığı bir olgudur (Yuh. 3:19; 9:39, 12:31). İnananlar hayata sahiptir, ölümden yaşama geçmiştir (5:24-25). Dışsal olarak inananlar için hiçbir şey değişmemiştir, fakat dünyaya ilgileri değişmiştir; dünya artık onları endişelendirmez; iman dünyaya üstün gelen zaferdir (1 Yuh. 5:4)"⁴⁹ "Yahudi apokaliptiğinin mitolojik eskatolojisi gibi Gnostik eskatolojinin de üstesinden gelinmiştir. İman edenler, ne yeni bir doğa veya varlık üstü bir doğa alırlar, ne de ruhlarının göksel seyahati gibi bir garantiye sahip değildirlere. İmanlı olma ne

⁴⁷ R. Bultmann, Agm, s. 17.

⁴⁸ R. Bultmann, Agm, s. 18.

⁴⁹ R. Bultmann, Agm, s. 19.

libertinizmin sonucu olan kesin bir konum, ne de asketizmin sonucu endişeli olarak sürekli korunması gereken bir konum değildir.”⁵⁰ “Pavlus imanı sevgiyle işleyen olarak karakterize etmektedir. Bizler kaygıdan uzak, çılgınca maddi dünyaya asılmaktan uzak diğerlerine açık oluruz. Pavlus’a göre bu tavır tam da yeni bir yaratık olmayı ifade eder.”⁵¹

Görülüyor ki Bultmann imanlı insan varoluşunu Heidegger’in otantik varoluş terimini kullanmak yoluyla gerçek hayat olarak ortaya koymaktadır. İman edenlerin aynı zamanda Kitab-ı Mukaddes’in mi mitolojisini varoluşsal olarak mitolojiden arındırdıklarını söylemektedir. Yani Kitab-ı Mukaddes’e varoluşçu açıdan yaklaşan ve insan varoluşunun anlamı nedir diye soran kişiler cevap olarak Tanrının lütfunun gerçekleştiği Mesih olayıyla kerigma vasıtasıyla karşılaşmaktalar ve bu hitap onları imana davet etmektedir. Ve Mesih’in ölümüne ve yeniden dirilişine iman eden kişiler, haçı ve yeniden dirilişi bizzat tecrübe ederek Yeni Ahit’te mitolojik bir anlatıma sahip olan kurtuluş olayını anlamaktadırlar. Dolayısıyla Bultmann mitolojiden arındırmanın gayesini Tanrı Sözü’nü açık hale getirerek modern insanın imanı kabulünü kolaylaştırmak olarak ortaya koyduğu gibi, aynı zamanda mitolojiden arındırmanın en yoğun olarak imanlı varoluşta gerçekleştiğini belirtmektedir.

2- Reislikler ve İktidarlar

Gnostisizmde varolan Tanrılar ile şeytani varlıklar arasındaki dualizmi Bultmann, Pavlus’un da yardımıyla böylece mitolojiden arındırmaya tabi tutmaktadır. “Pavlus’un mektup yazdığı halklardan bazıları, belli bir kozmik statüye sahip olan ve kimi erkek ve kadınların hayatlarına egemen olan reislikler ve iktidarlar gibi şeytani varlıkların bulunduğu inanmaktadırlar.”⁵² Efesoslulara Mektup 6:12’de şöyle denmektedir: “Çünkü bizim kavgamız kana ve ete karşı değildir. Ama başkanlıklara, yetkilere, şu karanlığın evrensel çapta iş gören egemen güçlerine, göksel yerlerdeki ruhsal kötülük kuvvetlerine karşıdır.” Ayrıca Romalılara Mektup 8:38’de onlardan şöyle bahsedilir: “Şuna sarsılmaz inancım var: Ne ölüm ne yaşam ne melekler ne başkanlıklar ne şimdiki ne gelecek durumlar ne dünya yetkileri ne üstümüzdeki ne altımızdaki dünyanın güçleri ne de kurulu düzende başka bir etken bizleri Rabbimiz Mesih İsa bağlılığında açıklanan Tanrı sevgisinden ayırabilir!” “Haçın kendisinin bu şeytani varlıkların faaliyetine

⁵⁰ R. Bultmann, Ay.

⁵¹ R. Bultmann, Agm, s. 20.

⁵² Ian Henderson, Agm, s. 162.

bağlandığı şu parçadan açıkça anlaşılmaktadır. Aziz Pavlus, Korintoslular I/2:8'da: "Reislerden (bu çağın başkanlarından) hiçbiri Tanrının bilgeliği hakkında bir bilgiye sahip değildi. Bilmiş olsalardı Yücelik Rabbi'ni çarmlı germezlerdi" demektedir. Tarihi için İsa'nın öldürölmesi, aslında hiç kuşkusuz, adli bir yanlış olmayıp, bir Roma mahkeme kararıdır. Bu durumda tarihi, onun insan üstü şeytani varlıklara mal edilmesi konusunda ne yapacaktır?"⁵³

Bultmann, reislik ve iktidarları kabul etmek veya reddetmek yerine, onları yorumlamaktadır. Bultmann'a göre yapmış olduğu yorum, kutsal kitaba bağlı yorumdur; çünkü bu yorum Aziz Pavlus'un reislikler ve iktidarları yorumlamasına uygun düşün bir yorumdur. Ayrıca, o, Aziz Pavlus'un yorumunun varoluşsal bir yorum olduğunu da ileri sürmektedir. Yani tarihinin anlayabileceği nedensel etkenler açısından yapılmış bir yorum olduğunu ileri sürmektedir. Açıkça görölmektedir ki, eğer Bultmann'ın iddiaları doğruysa, kutsal kitap araştırmacılığının, Yeni Ahit'in, tarih yöntemlerine ne ölçüde açık olduğu biçimindeki ana sorunu, bir ölçüde çözüme yaklaşmaktadır.

Bultmann, reislikler ve iktidarların Ariflere (Gnostikler) ait kavramlar olduğunu kabul eder. O, Ariflik'in (Gnostisizm'in) Hıristiyanlık dışı bir din olduğunu benimsemektedir. Onun Ariflik konusundaki görüşü, Mandaeanların yazılarının Ariflik'in tabiatına ilişkin bir ipucu verdiğini kabul etmesine dayanmaktadır. Bultmann, Mandaeanlar'ın yazılarında Yeni Ahit'e sızan Arifane öğretinin kanıtlarını görmektedir."⁵⁴ "Bultmann'a göre Ariflik, Hıristiyanlık'la birlikte ilk kez, insan varlığının bütün dünyevi varlıktan farklılığını görme ayrıcalığını paylaşmaktadır. Ayrıca Bultmann, Ariflik'in, Hıristiyanlık'a, bir Begrifflichkeit (terminoloji) sunmakla gerçek bir hizmet yaptığını düşünmektedir. Bu sırada o, kuşkusuz, Yeni Ahit'in, Ariflik'in hilafına, alemin, Romalılara 8'de, kendileri yaratılmış şeyler olarak nitelenen şeytani güçlerin değil, Tanrı'nın yaratması olduğunu kabul etmektedir.

Son olarak, Bultmann'a göre, Aziz Pavlus, Ariflik'i, onun evren kuramını, varoluşsal açıdan yorumlamak suretiyle ele almaktadır. Böylece, Aziz Pavlus, yeni bir etken olan insan istencini, Arifler'ce çizilen duruma sokmuştur. Bultmann'ın Aziz Pavlus'a ait insanbilimi (antropolojiyi) açıklaması, bu yeni etkenin, şeytani güçler, evren ve içerisinde insan ruhunun tutuklu olduğu türbe türünden ceset gibi,

⁵³ Ian Henderson, Ay.

⁵⁴ Ian Henderson, Agm, s. 165-166.

Arifler'e özgü varlıklara karşı nasıl tepki gösterdiğini ve bunların da sırası geldiğinde ona karşı nasıl tepkide bulunduğunu göstermekten ibarettir. Mesela alemi ele alalım. Alemi şeytani güçlerce meydana getirilmiş bir şey olarak düşünen Ariflerin tersine, Aziz Pavlus onu Tanrı'nın yaratması olarak düşünür. Bu haliyle alem, ancak insan, Romalılara 1'de anlatıldığı gibi, yaratıcıdan çok ona tapınmayı seçtiğinde, Tanrının rakibi ve dolayısıyla şeytani olur. Böylece, Bultmann'ın dediği gibi, son aşamada şeytani varlıklar güçlerini insanın kendisinden elde ederler.⁵⁵ Şeytani varlıklar sadece insanın dünyanın ulaşılabilir şeylerine esareti sonucunda ona hakim olan güçlerdir.

3- Kurtuluş Olayı

Bultmann'a göre "Yeni Ahit'te yer alan ve Yeni Ahit mesajının gerçek içeriğini teşkil eden kurtuluş olayının sunumu mitik dünya tasvirine tekabül etmektedir."⁵⁶ Dolayısıyla Hristiyan imanının objesi durumunda olan Mesih olayı- imanı imkan haline getiren Mesih olayıdır- mitolojiden arındırmaya tabi midir değil midir? Bultmann bu soruyu şöyle sorar: "Hristiyan varoluşunu anlama Mesih olmaksızın gerçekleştirilebilir mi?"⁵⁷ Bu sorunun cevabını verirken modern felsefede, özellikle Heidegger'in insan varoluşu ile ilgili varoluşçu tahliline ve Wilhelm Kamlah'ın imanı başka türlü bir adla teslimiyet (submission) olarak vahiy-siz mümkün görmesine özellikle dikkati çekmektedir.

Bultmann'a göre "Yeni Ahit de felsefe de bizim daima kendimiz olabileceğimizi kabul ederlerse de"⁵⁸ "otantik hayatımızı mümkün kılan Tanrı'nın kurtarıcı fiilidir."⁵⁹ "Bizim dünyaya fiili düşüşümüzden bizi kurtaracak, özgür kılacak olan sadece bir Tanrı fiili olabilir. Yeni Ahit mesajı Mesih'te gerçekleştirilen kurtuluş olayı ile, Tanrı'nın özgürleştirici fiili ile ilgili olan mesajdır. Biz aklanmayı kendi işlerimizle değil de sadece Tanrı tarafından bize verilmesiyle mümkün gördüğümüzde, otantik hayata geçebiliriz. Tanrı Mesih vasıtasıyla insanların suçlarını saymayarak dünyayı kendisiyle barıştıyordu (2 Kor. 5: 19); Tanrı günah nedir bilmeyeni yerimize günah kıldı. Öyle ki Mesih bağlılığında Tanrı'nın doğruluğu olalım (2 Kor. 5: 21). Bunlara inananlar için geçmiş bitirilir ve onlar

⁵⁵ Ian Henderson, Agm, s. 168.

⁵⁶ R. Bultmann, "New Testament and Mythology," *NTM* içinde, s. 2.

⁵⁷ R. Bultmann, Agm, s. 21.

⁵⁸ R. Bultmann, Agm, s. 28.

⁵⁹ R. Bultmann, Agm, s. 31.

özgürlüğe sahip olurlar.”⁶⁰ “Yeni Ahit’in felsefeden, Hıristiyan imanının tabii kendini anlamadan ayrıldığı belirleyici husus bizim otantik hayatımızı, imanımızı mümkün kılan bir Tanrı fiili hakkında konuşmalarıdır. Bu Tanrı fiili Mesih’te vuku bulan Tanrı’nın sevgisini vahyidir”⁶¹ ki bu Bultmann’ın Mesih olayı olarak adlandırdığı olaydır. “Eski kendimizden özgürlük ve geleceğe açıklık olarak iman, sadece Tanrı’nın sevgisine iman olarak mümkündür. Hıristiyan imanı Mesih’e imandır çünkü o Tanrı’nın vahyedilmiş sevgisine imandır.”⁶² O halde Bultmann’a göre Hıristiyan varoluşunu Mesih olmadan anlayamayız. “Yeni Ahit’te anlatılan Tanrı’nın sevgisini vahyi, Tanrı fiili, yani Mesih olayının otantik olmayan varoluştan otantik varoluşa geçişi sağlaması iddiası mitolojik bir iddia mıdır?”⁶³ Bultmann, aynı zamanda bu soruyu farklı bir şekilde şöyle sorar: “Mesih olayı, mitik bir olay mıdır? Yeni Ahit’in Mesih olayını mitik bir olay olarak sunduğu bir gerçektir. Fakat bu mit, Yunan ve Hellenistik Tanrılarla ilgili mit gibi değildir. Onda tarihsel ve mitik öğeler birbiri içine girmiş durumdadır. Haçın tarihsel olayı ile tarihsel bir olay olmayan yeniden diriliş yan yana durmaktadır.”⁶⁴ Mesih olayının bu iki öğesi, haç ve yeniden dirilişe imanla Bultmann mitolojiden arındırmayı örneklemektedir.

Bultmann’a göre “eğer Yeni Ahit’in objektifleştiren sunumlarını izlersek, haç aslında mitik bir olay olarak anlaşılır: haça gerilen insan olan ve günahsız olan varlık üstü Tanrının Oğlu’dur. O günahlarımız için kanını kurban eder. O dünyanın günahını taşır, ölümü günahın cezası olarak üstlenir, bizi ondan özgür kılar. Fakat biz bu hukuki kefaretin bir teorisiyle karışmış olan kurban fikirlerindeki bu mitolojik yorumu artık kabul edemeyiz. Aslında bunun anlamı Mesih’in haçına inananların onlara baskın olan güç olarak günahattan özgür olmalarıdır.”⁶⁵

“Kurtuluş olayı olarak Mesih’in haçı, mitik bir olay değildir, fakat kaynağı Nasıralı İsa’nın çarmıha gerildiği tarihsel olayda olan tarihsel bir olaydır.”⁶⁶ “Haçın tarihsel olayı kozmik boyutlara sahiptir. İsa’nın çarmıha gerilmesine izin vermekle Tanrı bizim için haçı kurmuştur. Mesih’in haçına iman etmek, bizim dışımızda ve

⁶⁰ R. Bultmann, Agm, s. 30.

⁶¹ R. Bultmann, Agm, s. 31.

⁶² R. Bultmann, Ay.

⁶³ R. Bultmann, Agm, s. 32.

⁶⁴ R. Bultmann, Ay.

⁶⁵ R. Bultmann, Agm, s. 34.

⁶⁶ R. Bultmann, Agm, s. 35.

dünyamızın dışında vuku bulan, objektif olarak görülebilen bir mitik sürece inanmak değildir. Mesih'in haçına iman etmek, kişinin kendisi olarak haçı kabul etmesi ve Mesih'le birlikte çarmıha gerilmeyi kabul etmesi demektir. Kurtuluş olayı olarak haçın tarih dönüştürücü anlamı, onun zamanda ve zaman üstünde eskatolojik olay olarak iman için şimdi olmasıdır.⁶⁷ “Haç, ayinlerde mevcuttur. Kişi vaftiz olduğunda Mesih'in ölümüne vaftiz olunur (Rom. 6:3). Ayrıca Mesih'in haçı iman edenlerin somut yaşamında mevcuttur. Mesih İsa'ya bağlı olanlar utandırıcı istekleri ve tutkularıyla birlikte bedeni çarmıha germiş bulunuyorlar (Gal. 5: 24). Pavlus şöyle demektedir: “O haç aracılığıyla dünya benim gözümde çarmıha gerildi; ben de dünyanın gözünde (Gal. 6: 14).” Pavlus ayrıca Mesih'in acılarını da paylaşır(Fil. 3: 10). Böylece Mesih'in acıları ve haçı mevcutturlar.”⁶⁸

Bultmann, Mesih'in yeniden dirilişini Mesih'in haçından ayrı ele almamaktadır. Ona göre “haç ve yeniden diriliş, dünyanın yargılandığı ve gerçek hayat imkanının yaratıldığı kozmik bir olay olarak bir bütündürler.”⁶⁹ Bultmann'a göre “Mesih'in yeniden dirilişi Yeni Ahit'te gerçekleşmiş bir mucize (Luka incilinde) olarak sunulmaktadır. Fakat Bultmann'a göre İsa'nın yeniden dirilişi, bir çok şahidin gördüğü objektif bir olgu olarak kurulamadığı için gerçekleşmiş bir mucize olamaz.”⁷⁰ “Tıpkı haça iman etmek, Tanrı'nın haçta şimdi bana bir varoluş imkanı verdiğine iman etmek olduğu gibi, yeniden dirilişe iman etmek de benim için olabilen yeni bir hayat mucizesine iman etmektir, tabii bu mucizelerin bir defa vuku bulduğuna iman etmek de bu imana dahildir.”⁷¹ “Mesih'in yeniden dirilişi eskatolojik bir olay olduğu için bir iman objesidir. Pavlus'un mektuplarında Mesih'in yeniden dirilişi Mesih'in ölümü kaldırdığı ve hayatı getirdiği eskatolojik olgu olarak anlatılır. Bu kozmik olay zaman sürecinin üzerindeki evrelerde vuku bulur.”⁷²

Bultmann'a göre “iman için yeniden diriliş mevcuttur. O objektif bir geçmiş olarak anlaşılmaz, fakat insan için karar verebileceği, Mesih'te Tanrı'nın teklif ettiği yeni hayatın şimdiki imkanıdır. Bu, yeniden dirilişi eskatolojik bir olay, otantik tekrarlanabilir imkan içeren bir olay olarak varoluşsal-tarihsel anlamadır

⁶⁷ R. Bultmann, Agm, s. 34.

⁶⁸ R. Bultmann, Agm, s. 35.

⁶⁹ R. Bultmann, Agm, s. 37.

⁷⁰ R. Bultmann, Ay.

⁷¹ John Macquarrie, *An Existentialist Theology*, s. 187.

⁷² R. Bultmann, Agm, s. 38.

(existential-historical understanding).⁷³ Macquarrie'in anlatımıyla "böyle bir anlamada Tanrı'nın İsa'daki lütuf fiili bana sunulur. Sözün bildiriminde Tanrı Mesih vasıtasıyla bana konuşur ve beni haç ve yeniden dirilişte ulaşılabilir kılan yenilenme ve bağışlanma imkanlarını kabul etmeye çağırır. Bultmann'ın bu varoluşsal-tarihsel yorumu bir kez olan objektif tarihsel olayı da içerir. Tanrı Ona göre İsa Mesih'te dünya tarihine özel ve belirleyici bir tarzda girmiştir."⁷⁴ Dolayısıyla inkarnasyonun ve yeniden dirilişin de içinde olduğu fakat asıl temel olarak haçın benimsendiği bir kurtuluş olayıyla karşı karşıyayız. Çünkü haçın iman etmeyenler için de kabul edilebilecek objektif-tarihsel bir yönü vardır. Tabii Bultmann'a göre önemli olan iman nesnesi olarak haç ve yeniden dirilişin kozmik olay olarak bir bütün olarak görülmesidir. Bu yüzden objektif-tarihsel yön onun çalışmasında silik kalır. Bunun bir nedeni de "Heidegger'in tarih felsefesinde tarihsel çalışmanın ilgisinin olgulara değil, imkanlara yönelik olmasıdır."⁷⁵

Aynı zamanda şunu da eklemek gerekir ki Bultmann her ne kadar iman için eskatolojik olayın yeterli olduğunu ve bu olayı varoluşsal-tarihsel bir yorumla anlamak gerektiğini söylese de ve mitolojiden arındırmanın en temel noktasını bu oluştursa da şunu da söylemektedir: "Hakkında konuştuğumuz kurtuluş olayı mucizevi, tabiat üstü bir olay değil, zaman ve mekandaki tarihsel bir olaydır. Yeni Ahit'in mesajının paradoksuna hakkını vermek gerekir. Paradoks, Tanrı'nın eskatolojik elçisinin somut tarihsel bir kişi olması, Tanrı'nın eskatolojik fiilinin bir insan kaderinde vuku bulan bir olay olması, bu olayın eskatolojik olması sebebiyle de dünyevi bir yolla ispatlanamamasıdır (Fil. 2: 7, 2 Kor. 8: 9, Rom. 8: 3, 1 Tim. 3: 16, Yuh. 1: 14)"⁷⁶. Bultmann'ın kastettiği eskatolojik olayın gerçekten objektif olarak tarihsel bir zemine oturtulup kurulamamasıdır. Fakat bu durum eskatolojik olayın varoluşsal-tarihsel bir şekilde anlaşılamayacağını göstermez. İman eden kişiler tarihsel olarak bizzat bu olayla karşılaşmaktadırlar. "Bu olay Tanrı'nın dünyayı kendisiyle barıştırdığı gerçek tarihsel bir insan varoluşudur. Tanrı'nın sözü sırlı bir söz değil, kurtuluş tarihi olarak anlamları olan Nasıralı İsa'nın kaderi ve kişiliği ile ilgili ciddi mesajdır. Bu mesaj Tanrı'nın eskatolojik sözünün olma iddiasını mümkün kılmaktadır."⁷⁷ "Haça gerilen ve dirilen kişi olarak Mesih bizle

⁷³ John Macquarrie, *Age*, s. 188.

⁷⁴ J. Macquarrie, *Age*, s. 189.

⁷⁵ J. Macquarrie, *Age*, s. 190.

⁷⁶ R. Bultmann, *Agm*, s. 41.

⁷⁷ R. Bultmann, *Ay*.

mesajın sözünde karşılaşır, başka hiçbir yerde değil.”⁷⁸

Sonuç olarak, Bultmann’ın mitolojiden arındırma projesinin bir sınır tanıyıp tanımadığı sorusunun cevabı onun iman anlayışı yoluyla ortaya çıkmaktadır. Bultmann bir yandan Tanrı fiilleri hakkında ancak analogik bir tarzda konuşabileceğimizi söylemekte ve dolayısıyla bu konuda bir sırrın hep kalacağını ifade etmekte, diğer yandan ise kerigmaya iman eden bir insanın Yeni Ahit’te mitolojik bir tarzda anlatılan kurtuluş olayını şimdi olarak yaşayabileceğini dolayısıyla tıpkı bizim diğer insanlarla ilişkilerimizde olduğu gibi yaşarken anlaşılan bir fiil aynı zamanda bir sır olmakta ve farklı bir boyut kazanmakta, böylece onu anlamak fiili bir tecrübeyi gerektirmektedir. Nitekim Bultmann mitolojiden arındırmanın imanla ilgisini şu cümle ile ortaya koymaktadır: “Radikal mitolojiden arındırma Pavlusçu-Lutherci yalnızca iman yoluyla aklanma doktrinine paraleldir. Dahası o, bu doktrininin bilgi alanına uygulanmasıdır.”⁷⁹ Denilebilir ki bir yorum metodu olarak mitolojiden arındırmanın bir engele takılır görüldüğü yerden imanlı insan varoluşu imdada yetişmekte, hatta mitolojiden arındırma ile ilgili ilk makalenin belkemiğini bu varoluş şekillendirmektedir. Öyle anlaşılıyor ki Bultmann neredeyse bütün bir projeyi Hıristiyan imanının tarihle ve de varoluşçu terimlerle bir buluşması olarak tasarlamaktadır.

Kısacası mitolojiden arındırma imanla öyle bir yoğrulmuştur ki Yeni Ahit’teki kurtuluş olayı bile insan varoluşu açısından yorumlandığı için sorulacak soru kalmıyor görünüyor. Tabii her ne kadar böyle görünse de en azından bir soru varlığını korumaktadır. O da şudur: Bir tecrübe eğer tam olarak açıklanamıyorsa, sadece anlaşılıyorsa, bu tecrübeden hareketle Hıristiyanlık’ın en somut din olduğunu dolayısıyla en en somut din olduğunu dolayısıyla en üstün din olduğunu yine de çıkarabilir miyiz?

C- Mitoloji ile Vahiy İlişkisi

Aydınlanma’da ortaya konulan şekliyle “olgun ve rasyonel insanlık bundan böyle ne mucizelerin işe karışmasına ne de cehennem ve lanetlenme kuruntularının kaba güdülemelerine gerek duyar.”⁸⁰ Aydınlanmanın en önemli akımının temsilcisi deistler, mit kategorisini icad etmişlerdir. Bu dönemden sonra artık din fenomenine

⁷⁸ R. Bultmann, *Agm*, s. 39.

⁷⁹ R. Bultmann, *Agm*, s. 122.

⁸⁰ David West, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, çev. Ahmet Cevizci, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998), s. 30.

daha farklı bir bakış açısı getirmek gerekiyordu. Bundan dolayı Kitab-ı Mukaddes tenkitçiliği, Bultmann'dan önce epey ilerlemiş bir alandı. Adolf Harnack, kutsal metinlerdeki gnostik unsurların varlığından eserlerinde bahsetmekte, David Strauss ise mit kategorisini Kitab-ı Mukaddes yazarlarının sosyal konumu ve kültürel çerçevesi olarak ele almak gerektiğini vurgulamaktaydı.⁸¹ Bultmann ise mitolojiyi Hıristiyanlığın ilk dönemindeki dünya görüşü olarak ele almakla birlikte, onun derin bir anlama sahip olduğunu düşünmektedir.

Bultmann'a göre ilk dönem Hıristiyanları yeniden diriliş iman etmekle otantik bir varoluşa sahip olmuşlardı. “Yeniden diriliş, objektif tarih arenasında yer alan bir şey değil, havarilerin öznel tecrübesinde vuku bulan bir şeydir. Böylece İsa'nın objektif olarak yeniden diriliş ilk yüz yıldaki gibi kabul görmemektedir.”⁸² Bu imanın anlatımı olan Kitab-ı Mukaddes metinleri mitolojik bir dünya görüşünün ürünü, tarihsel metinlerdir. Öyleyse bu metinleri ele alırken tarihsel ve dilbilimsel bir yorum yapmak gerekmektedir. Bu yorum, Hıristiyan vahyine ulaşmak için bir vasıtaadır. Ancak Hıristiyan mesajına tam bir güvenle iman etmek vasıtasıyla Tanrı'yla karşılaştığımız Mesih olayına yani vahiy olayının kendisine ulaşılır. O halde Bultmann'ın iman ile vahiy kavramlarına getirdiği farklılık, Kitab-ı Mukaddes yorumuyla onları bir bütün olarak ele almasıdır. O, metin tenkitçiliği yanında asli olarak teoloji ile meşgul olduğu için, imanı temele alan mitolojiden arındırma adını taşıyan Kitab-ı Mukaddes yorumunu ortaya koymuştur. Bultmann'ın asıl amacı, modern insana Hıristiyan mesajını duyurmaktır. O, mitolojiden arındırmanın amacının mitolojileri bertaraf etmek değil, onları yorumlamak, onlardaki derin anlamı ortaya çıkarmak olduğunu söylemekteydi. Fakat o, aynı zamanda modern insana ters gelen hiçbir şeyin kabul edilemeyeceğini ileri sürüyordu. Mesela İsa'nın mucizeleri asla kabul edilemezdi fakat yeniden diriliş, imanın temel öğelerinden biriydi. Bultmann'ın çelişki arz eden bu düşünceleri Aydınlanma sonrası bir teolog olmasından kaynaklanır. Deizm akımı ve daha sonra da liberal teoloji ekolü de mucizeleri kabul etmezler.

Henderson'a göre Bultmann, 1941 tarihli mitolojiden arındırma ile ilgili ilk ve asıl makalesinde Yeni Ahit'teki iki şey arasında bir ayırımıda bulunmuştur. “Bir yanda her zamanki gibi bugün de doğru olan Hıristiyanlığın incili; öte yanda da karakter bakımından mitolojik, modern insanın asla benimsemeyeceği ve özel olarak

⁸¹ Alister E. McGrath, *Christian Theology*, (Oxford: Blackwell Publishers, 1994) 2. Basım, s. 329.

⁸² Alister E. McGrath, *Age*, ss. 330-331.

Hıristiyanlıkla ilgisi bulunmayan ilk yüzyılın dünya görüşü yer almaktadır.⁸³

Yeni Ahit'in yazıldığı dönemde mitolojik bir dünya görüşü hakim olduğu için, metin de mitolojik bir form taşımaktadır. Yeni Ahit'in formu mitolojiktir. Vahyin ilahi muhtevası, her zaman dilimi içinde bu dünyaya ait dünyevi bir forma ihtiyaç duyar. Çünkü Tanrı'nın vahiy fiili, yaratılmış gerçeklik giysileriyle giydirilmiş bir şekilde insana gelmektedir. Barth, buna Tanrı'nın ikincil objektivitesi demektedir. Diyalektik ekole göre beşeri tarih, dil ve tecrübede Tanrı mevcut ve aktiftir. Fakat aynı zamanda bu ekol vahyin mutlak anlamda sır olarak kabul ettikleri Tanrı'nın kendisini bildirmesi ile ilgili olmasından dolayı, sırlı bir konu olduğunu kabul ederler.

Bultmann'ın mitolojiden arındırmaya yüklediği misyon, Kitab-ı Mukaddes'teki mitolojik dünya görüşünün etkisiyle mitolojik bir anlatım kazanmış olan Tanrı'nın vahiy fiilini, yani İsa Mesih'teki Tanrı'yı açığa kavuşturmasıdır. O halde insanın sahip olduğu dil ve dünya görüşünün önemi çok büyüktür. Kitab-ı Mukaddes'in olduğu dönemdeki kültür de diğer her kültür gibi fonksiyonunu yerine getirmiştir. Böylece Kitab-ı Mukaddes içinde bulunduğu kültürü bir form olarak giyinmiştir. Çünkü bütün kültürler çıplak hakikatin üzerine bazı biçimler tatbik ederek onu kendi başına hareket eden nesne durumundan çıkararak bilgi birimleri haline dönüştürürler.⁸⁴ Mitoloji, Yeni Ahit için bu işlevi yerine getirmektedir. Dinler tarihinde ve etnolojide ortaya konan bilgilere göre, mitoloji, ilkel kabile dinleri için vazgeçilmez bir ifade aracıdır. Aynı şekilde Hıristiyanlık da ritüeller ve kutsal metinlerin anlatım tarzı itibarıyla mitolojik bir görünüm sergiler. Ulaşılabilecek her hangi bir hakikat her zaman için bir örtü altında muhafaza olur. Bu örtü, bizzat bu hakikati ifşa eden ve gizleyen Dasein tarafından hakikatin üstüne örtülür. O halde vahyin ilahi muhtevası, bu dünyaya ait dünyevi bir biçimle örtülür. Barth'a göre ilahi muhteva olmaksızın dünyevi form Tanrı'nın kelimesi olmaz; dünyevi form olmadan ilahi muhteva da Tanrı'nın kelimesi olamaz. Burada söz konusu edilen dünyevi biçim, her kültür için farklı olabilen dil ve dünya görüşlerinin anlatımıdır. Yani beşeri tarih, dil ve tecrübe içinde Tanrı'nın vahyi tekrarlanmaktadır. Fakat Dasein'in otantik varoluşu olan imanlı varoluş olmaksızın bu vahiy görülemez, bilinemez. Aynı zamanda Kitab-ı Mukaddes'in mitolojik dili, Kitab-ı Mukaddes'i yorumlayacak olan Dasein için adeta bir araçtır. Çünkü vahyin

⁸³ Ian Henderson, *Agm*, s. 170.

⁸⁴ Edward Said, *Oryantalizm*, çev. Selahattin Ayaz, (İstanbul: Pınar Yayınları, 1989) 2. Baskı. s. 116.

ilahi muhtevası mitolojik bir anlatımla ifade edilmiştir. Bultmann'a göre mit, bir ifade eğer Tanrı'yı karşılaşma ve kendini-anlama siferinin dışında bir nesne olarak tasvir ediyorsa söz konusudur. Dolayısıyla Kitab-ı Mukaddes'in mitolojik anlatımı da tıpkı kerigma ve iman gibi vahyin ilahi muhtevasına götüren bir vasıttır.

Diyalektik ekole göre vahiy, hem açıklayan, hem de gizleyen diyalektik bir tabiata sahip olduğundan bir vasıtaya ihtiyaç duymaktadır. Bu vahiy inanmayanlar için örtük bir vahiydir. Bultmann, vahiy kavramına açıklık getirirken imanı vahiy mümkün kılan ve kişi için bir olay yapısı içinde Tanrı'yla karşılaşmayı tarihsel hale getiren çok önemli ve temel bir öğe olarak açıklar. O, ha ve yeniden dirilişe iman eden kişinin bu imanı ile vahye ulaştığını söyler. Böylece iman edilen şey, vahiyde karşılaşılan Tanrı fiilleri olmaktadır. Tanrı'nın vahiy fiili, ona aracılık eden olaylarda eř zamanlı olarak gizlidir.

Bultmann'ın çalışmasında Tanrı'nın vahiy fiili, olay olarak ele alınır. O, kurtuluş olayını Mesih olayı olarak adlandırır. Mesih olayı, imanın tarihsel bir olay olması dolayısıyla tarihsel bir zemin kazanır. Bu olay, imanın tarihselliğiyle mitik öğelerinden arındırılır. Mesih olayı ha ve yeniden diriliş olaylarını içeren bir olay olduğu gibi Tanrı'nın bir takım fiillerini içine alan eskatolojik ve tarihsel bir olaydır. Bultmann, Tanrı'nın aklamayı, günahları bağışlamayı, özgürlük ve sevgiyi vermesi gibi fiilleriyle Tanrı'nın vahiy fiilini kişinin eski hayatına son vermesini sağlayan lütuf olayı olarak anlamaktadır. İsa Mesih, Tanrı'nın eski dünyaya bir son verdiği fiilidir, eskatolojik olaydır. Eskatoloji, Yahudi apokaliptiğinde gelecekte öngörülen bir son iken, Bultmann, İsa Mesih'i, bu profan dünya tarihini sona erdiren ezeli bir olay, kurtuluş tarihinde eskatolojik bir an olarak anlar. Tanrı, Mesih olayında ya da İsa Mesih'te kendini işa eder. Tanrı'nın vahiy daima mevcuttur.

Bultmann, Tanrı fiillerinin mitolojiden arındırma projesine dahil olmadığını ileri sürmektedir. Fakat yine Bultmann, mitolojiden arındırmanın Luther'in *sola fide* (İnsan yalnızca iman yoluyla aklanabilir) ilkesinin bilgi alanına uygulanması olduğunu söylemektedir. Çalışmamız açısından can alıcı olan bu husustur. Çünkü Bultmann, mitolojiden arındırma ile ilgili asıl makalesinde mitolojiden arındırmaya dahil olmadığını söylediği Tanrı fiillerinin ha ve yeniden diriliş olaylarına olan iman vasıtasıyla anlaşıldığını söyler. Böylece Bultmann'a göre inanan bir kişinin bilmesi söz konusudur. Zaten vahiy olayı da ancak imanla vuku bulmaktadır. Halihazırdaki mitolojik haliyle İncil'e iman ederken modern insanın kabul edemeyeceği ha ve yeniden diriliş olayları aslında sadece varoluşsal bir yoruma tabi tutulmakta ve bu yolla mitolojik halleri aynen durmaktadır. Fakat Bultmann,

hem bu olayları mitolojiden arındırma ile ilgili ilk makalede ayrıntılı olarak yorumlamakta hem de burada mitolojiden arındırmaya dahil saymadığı Tanrı'nın kurtuluş, sevgi gibi fiilleri üzerinde durmaktadır.

Bilindiği üzere Hıristiyanlık İsa Mesih'in kurtarıcı ve Tanrı'nın oğlu olması üzerine temellenir. Bu fikirlerin imani bir kabulünü öngören Bultmann da her ne kadar mitolojiden arındırmadan sıkça bahsetse de gerçek bir arındırma söz konusu değildir. Sadece Hıristiyanlığa özgü olan bu fikirler tabii ki İsa'nın mesajında yoktur. Özellikle Pavlus'un gayretleriyle mitolojik şahsiyetine bürünmüştür. Bultmann ise tam tersine mitolojiden arındırma sürecinin Pavlus'la başladığını iddia etmektedir. Oysa Hıristiyanlık ve kutsal metinler, mitolojik bir hali özellikle Pavlus'un gayretleriyle kazanmıştır. Bu dine göre İsa krizdir, onun gelişiyi yeni bir dünya başlar; bu dünyanın efendisi yargılanır. Bu yeni kurtuluş tarihi, Mesih'le yani Tanrı'nın onda günahları affetmesi, dünyayla kendisini uzlaştırmasıyla inşa edilir. Bu yolla Mesih, inananlara yeni bir hayat imkanı verir, yeni bir çağı başlatır. Mesih olayı yoluyla beden ile ruh, insan ile Tanrı, günah ile lütuf bir araya gelmektedir. Çünkü 'Söz beden oldu' Yuhanna ibaresi, Mesih'e inananlara ruh ve hayat bahşederken, onlarla aynı zamanda aşkın Tanrı'nın zaman ve mekanda yani bedende buluşmasını sağlayan, iman dilinin paradoksunu en iyi ifade eden ibaredir. Mesih, zamanda ve mekanda bir birey olarak kimliğini kaybetmiş ve kozmik bir figür, iman ve vaftiz yoluyla ona katılanların içinde olduğu bir gövde, beden (body) olmuştur. O halde Hıristiyanlık tamamen mitolojik bir dindir. Bir çok Hıristiyan düşünürü Hıristiyanlığın ve Kitab-ı Mukaddes'in dilinin mitolojik olmasını onun tabii hali olduğunu söylemektedir. Bunlardan Eliade ilkel kabile dinlerinin ritüelleri gibi ayinlere sahip olan Hıristiyanlığın mitolojik olduğunu söyler.

Bultmann'ın aslında yaptığı şey, mitolojik Yeni Ahit formu yerine sadece yeni bir formu, Heidegger'in varoluşçu tahlilini yerleştirmektir. Çünkü O, Yeni Ahit'i Heidegger'in varoluşçu felsefesi ile yorumlamak gerektiğini ileri sürer. Yeni Ahit'in mitolojik diline varoluşçu felsefenin Dasein'in otantik varoluş biçimiyle yeni bir yorum şekli kazandırılmalıdır. Yine de Mesih'teki Tanrı, içerik olarak durmalıdır. Bultmann, burada imanlı varoluşun Tanrı'yla Mesih'teki karşılaşmasıyla Tanrı Sözü'nün mitolojik öğelerden kurtulduğunu varsaymaktadır.

Tanrı'nın vahiy fiili, imanlı göz dışında diğer her göze gizlidir. Tanrı'nın gizli fiili ise tabii bir olayda tamamlanır. İman eden kişiye bu fiil açıktır. İnanan kişi aynı zamanda bir takım varoluşsal soruları Yeni Ahit'e sormak durumundadır. Mitolojiden arındırma denince anlaşılması gereken Yeni Ahit'in insanın varoluşsal

imkanları ve kararları açısından yorumlanmasdır. Bu yorum, Hıristiyanlığın temelini oluşturan ha ve yeniden diriliş olaylarını da içerir. Bultmann, bu iki olayı Mesih-olayı adı altında birleştirir. Mesih-olayı, Tanrı'nın lütuf, aklama, sevgi gibi fiillerinin gerçekleşmesidir. İlk makalede Bultmann, Mesih-olayı'nı mitolojiden arındırır ya da öyle düşünür.

Heidegger'in felsefesindeki otantik tekrarlanabilir imkan, Bultmann'ın dilindeki Tanrı fiillerinin, sadece geçmiş olay olarak değil fakat Tanrı'nın benim durumumda şu anki lütuf fiili olarak, onların eskatolojik karakterlerinin yorumlanmasını sağlar. Eskatolojik bir olay olarak vahiy, yani Mesih olayı, iman eden kişinin otantikliğinde tekrarlanabilir bir imkandır. Fakat Bultmann, Tanrı fiillerinin mitolojiden arındırmaya tabi olmadığını söylemektedir. Bultmann'a göre Tanrı fiilleri hakkında ancak analojik olarak konuşulabilir. Tanrı fiilleri zaten iman eden kişi tarafından bir arındırmaya tabidir. Fakat bizce Bultmann'ın mitolojiden arındırmanın temelini koyduğu kurtuluş olayının iman eden tarafından yorumlanması demek, Tanrı fiillerinin de mitolojiden arındırmaya hem de en önde katılmasıdır. Ayrıca bizce tam bir arındırma söz konusu olamaz. Bu, hem Hıristiyanlığın karakterinden hem de Bultmann'ın yaklaşımından kaynaklanır. Çünkü Hıristiyanlık mitolojik olmaktan kurtarılamaz. Haddizatında Bultmann bu kadar iddialı değildir. O sadece Hıristiyan mesajını daha anlaşılır kılmak için ve varoluşsal yorumu önemseyerek yola ıkırsa da bazı mitolojik öğeleri de kabul edememektedir (Mucizeler gibi). Fakat o ne kadar kabul etmek istemese de onlar var olmaya devam edeceklerdir. Hele Bultmann gibi kişiler, Pavlus ve Yuhanna'yı öne çıkardığı sürece bu böyle olmaya devam edecektir. Çünkü onlar Hıristiyanlığı mitolojik hale getiren kişilerdir. İkinci olarak Bultmann'ın mitolojiden arındırmanın temelini imanı koyması teolojik bir önemi haiz olabilir. Fakat Hıristiyan imanının mitolojik karakteri ortadadır. Çünkü iman edilecek olan akideler, teslis, hulül, asli günah, kefarete, ha ve yeniden diriliş gibi akideler olduğunda başka bir durum düşünülemez. Ayrıca Bultmann, Heidegger'in varoluşçu felsefesi yoluyla Kitab-ı Mukaddes'in yorumlanması gerektiğini ileri sürmekle yine mitolojik bir söylemi kendine yardımcı görmüş olmaktadır.

John Macquarrie'a göre Heidegger'in varoluşçu felsefesi birinci yüzyılın mitolojik dilinden çok daha fazla simgelerle dolu olduğu için mitik bir form arzer. Bultmann ise Heidegger'in bu mitik felsefesini Yeni Ahit mesajını modern insana duyuracak bir form olarak görmektedir. Macquarrie, Bultmann'ın Hıristiyan mesajını tamamen bir varoluş felsefesinin sembolik ifadesine dönüştürdüğünü

söylemektedir.⁸⁵ Tanrı vahyi, Heidegger'in varoluşçu terimleriyle ulaşılabilecek hale gelecektir. Fakat imanın katkısı da unutulmamalıdır. Çalışmamız açısından önemli olan husus ise mitolojinin Hıristiyan vahyinin ayrılmaz bir parçası ve bu dünya terimleriyle ilahi olanın anlatılma formu olduğudur.

J. Macquarrie'a göre mitte varoluşun ötesinde bir şeye atıf yaptığı için hiç bir varoluşsal biçime çevrilemeyecek artık bir hakikat vardır. Burada mit ve sembolden başka bir yolla ifade edilemeyecek ilahi faaliyetin bir sırrı ile, Tanrı'nın bağışlama fiili ile ilgili hakikat vardır. Bu mit, ölen Tanrı'nın Oğlu'dur, onunla inkarnasyona gelinir. Tanrı'nın bir faaliyeti sadece mitik olarak ifade edilebilir. Mesela 'Söz beden oldu', 'Tanrı, Oğlu'nu gönderdi', Tanrı, Mesih'te idi' gibi ifadeler, inkarnasyon hakikatini ifade etmenin çeşitli sembolik tarzlarıdır. Burada insan düşüncesinin kategorilerinin kavrayamadığı ilahi faaliyetin bir sırrı vardır. Biz mitin tam hakikatini varoluşsal terimlere çeviremeyiz. Eğer biz Mesih'in bizim için Tanrı olduğunu söylersek, bu ifade hala Tanrı'nın Mesih'te olduğunu içermektedir.⁸⁶

Macquarrie, Bultmann'ın Heidegger felsefesini temel almasından dolayı mitolojiden arındırmadan ziyade, mitolojilerarası geçişi ortaya koyduğunu söyler. Aynı şekilde Dallas M. High da Bultmann'ın Kitab-ı Mukaddes mitini Heidegger'ci mite dönüştürdüğünü ileri sürmektedir.⁸⁷ Karl Jaspers da Bultmann'ın mitolojiden arındırmasının imkansız olduğunu söyler.⁸⁸ Bultmann, bu projesinden dolayı bir çok eleştiriyi almıştır. Bu eleştirilerin odak noktası Hıristiyanlığın mitolojiyle bir bütün olduğudur. Çünkü iman dili mitik olmak durumundadır.

Hans Jonas, Tanrı ile ilgili olarak mitolojiden arındırma işleminin yapılamayacağını söyler.⁸⁹ Helmut Thielicke ise mitolojiyi Hıristiyanlığın ayrılmaz

⁸⁵ John Macquarrie, *Twentieth Century Religious Thought*, (London: SCM Press, 1967,) Second Impression, s. 364.

⁸⁶ John Macquarrie, *An Existentialist Theology*, s. 184.

⁸⁷ Dallas M. High, *Language, Persons and Belief, Studies in Wittgenstein's Philosophical Investigations and Religious Uses of Language*, (New York: Oxford University Press, 1967), s. 199.

⁸⁸ Leonard Ehrlich, *Karl Jaspers: Philosophy as Faith*, (Amherst: The University of Massachusetts Press, 1975), s. 167.

⁸⁹ Hans Jonas, "Heidegger ve Teoloji," Ahmet Demirhan (haz.), *Heidegger ve Teoloji* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002) içinde, s. 215.

bir parçası ve bir düşünce formu olarak görmektedir. Thielicke, mitolojinin dini hakikatle uyum halinde olan insan kavrayışı formu olduğunu söylemektedir.⁹⁰

Bultmann'ın çağdaşı Paul Tillich ise Hristiyanlığın sembolik bir yorumunu ortaya koyarak bu görüşleri adeta somutlaştırmıştır. Tillich'e göre Bultmann, mitolojiden arındırma değil, literallikten arındırma işlemindedir.⁹¹ René Marlé ise Bultmann'ın mitolojiden arındırma fikrinin kabul edilemeyecek yönlerinden en önemlisinin modern ve mitik ayırımı olduğunu söylemektedir. Bultmann'ın bu fikri oldukça basit temellere dayandığını ileri sürmektedir. "Çünkü modern insanın dünya görüşü de sadece bilimsel ve tekniğe dayanmamaktadır. Sanat ve şiir dünyaları da bunun içinde yer işgal etmektedir. Derinleşmiş psikoloji de mitlerin sürekli fonksiyonunu göstermektedir ve etnologlar da devamlı olarak mitlerin derin önemlerinin daha çok farkına varmaktadır. Bu açıdan Bultmann günümüzde olmayan dar bir akılcılık sergilemektedir."⁹² Marlé de diğer teologlar gibi mitik dilden kurtulmanın o kadar kolay bir şey olmadığını vurgulamaktadır.

Mitoloji, Hristiyan vahyinin ilahi muhtevasının dünyevi formudur. Dolayısıyla mitoloji ile vahiy kopmaz bir bağla birbirlerine bağlıdır. Bultmann, bu formu Heidegger'ci mitte değiştirmek istemiştir. O, mitolojiden arındırmanın Pavlus ile başladığını, Yuhanna ile daha radikal bir hal aldığı ileri sürmektedir. Aksine biz biliyoruz ki Hristiyanlık Pavlus ve Yuhanna ile iyice Hellenleşmiş, dolayısıyla pagan bir din görünümü arz etmeye başlamıştır.

Bultmann'da mitoloji ile vahiy, adeta ruh ve beden gibidirler. O halde Bultmann'a göre mitoloji yorumlanmaya ve dönüştürülmeye muhtaçtır. Bu yorum sayesinde vahye ulaşılmaktadır. İşte bu yorumun kendileri vasıtasıyla yapıldığı terimler, Heidegger'in varoluşçu felsefe terimleri olmasından dolayı vahyin mitolojik dili yeni bir mitolojiye çevrilir. Ayrıca bu yorum, imanı bir ön koşul saydığı ve iman dili mitik olduğu için Hristiyan mesajının mitik bir karakter taşımaktan kurtulduğu söylenemez. Bultmann'ın yapmaya çalıştığı şeyin daha çok

⁹⁰ Helmut Thielicke, "The Restatement of Theology," Hans Barstch (ed.), *Kerygma and Myth: A Theological Debate*, (London: S. P. C. K. 1953) içinde, s. 158. Diğer eleştiriler de Bultmann ile ilgili *Kerygma and Myth* adlı eserde bulunabilir.

⁹¹ Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, (New York: Touchstone Book, 1968,) s. 524.

⁹² René Marlé, "Demythologization" maddesi, Karl Rahner (ed.), *Encyclopedia of Theology, The Concise of Sacramentum Mundi*, (New York: Crossroad, 1986) içinde, s. 336.

imanın ve vahyin fenomenolojik bir tahlilini yapmak olduğunu söyleyebiliriz. Bunu yaparken Heidegger'in Dasein tahliline dayanmaması oldukça çağ dışı bir davranış olurdu. Ama tam da bundan ve Bultmann'ın teolojik savunmayı önemseyen bir kimse olmasından dolayı mitolojiden arındırma projesinin başarıya ulaştığını söyleyemeyiz.

KAYNAKÇA

A- Bultmann'ın Eserleri

- *Existence and Faith: Shorter Writings of Rudolf Bultmann*, S. Ogden (ed.), (London: Hodder & Stoughton, 1961.)
- *Faith and Understanding I*, trans.L. P. Smith,(Philadelphia: Fortress Press, 1987.)
- *Jesus Christ and Mythology*, (New York: Scribner, 1958.)
- *New Testament and Mythology and Other Basic Writings*, S. Ogden (ed.), (London: SCM, 1985.)

B- Bultmann Üzerine Yapılmış Özel Çalışmalar

- Charles W. Kegley,*The Theology of Rudolf Bultmann*, (London: SCM Press, 1966).
- Hans Barstch (ed.), *Kerygma and Myth: A Theological Debate*, (London: S. P. C. K. 1953).
- Ian Henderson, "Rudolf Bultmann," çev. Mehmet Dağ. AÜİFD, Ankara: AÜİF yayımları, (1987), c: 29.
- İsmail Taşpınar, *Rudolf Bultmann'ın Dinler Tarihi Çalışmalarına Katkısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, (Marmara Üniversitesi, İstanbul: 1997).
- John Macquarrie, *An Existentialist Theology: A Comparison of Heidegger and Bultmann*, (London: SCM Press, 1955).

C- Diğer Eserler

- Alan W. Watts, *Myth and Ritual in Christianity*, (Boston: Beacon Press, 1968).
- Ana Britannica*, c. 5 ve 16. Encyclopedia Britannica, Inc, 1987, 15. Basım.
- Ahmet Demirhan, *Heidegger ve Teoloji*, (İstanbul: İnsan Yayınları, 2002).
- Alister E. McGrath, *Christian Theology*, (Oxford: Blackwell Publishers, 1994), 2. Basım.
- Dallas M. High, *Language, Persons and Belief, Studies in Wittgenstein's Philosophical Investigations and Religious Uses of Language*,(New York: Oxford University Press, 1967).
- David West, *Kıta Avrupası Felsefesine Giriş*, çev. Ahmet Cevizci, (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1998).
- Defter dergisi*, Sayı: 43, (Yıl: 14), İstanbul: Metis Yayınları, 2001.
- Dictionary of Modern Western Theology*, 1999, [http:// www. bu.edu/wwildman/WeirdWildWeb/ courses.../ mwt_themes_760_bultmann.ht](http://www.bu.edu/wwildman/WeirdWildWeb/courses.../mwt_themes_760_bultmann.ht)
- Doğan Özlem, *Tarih Felsefesi*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınları, 1996, 2. Baskı.

-
- Edward Said, *Oryantalizm*, ev. Selahattin Ayaz, (İstanbul: Pınar Yayınları, 1989), 2. Baskı.
- John Macquarrie, *Twentieth Century Religious Thought*, (London: SCM Press, 1967), Second Impression
- Karl Rahner, *Encyclopedia of Theology, The Concise Sacramentum Mundi*, (New York: Crossroad, 1986).
- Leonard Ehrlich, *Karl Jaspers: Philosophy as Faith*, (Amherst: The University of Massachusetts Press, 1975).
- Martin Heidegger, *Zaman ve Varlık Üzerine*, ev. Deniz Kanıt, (Ankara: A Yayınları, 2001).
- Mircea Eliade, *Mitlerin Özellikleri*, ev. Sema Rifat. (İstanbul: Simavi Yayınları, 1993).
- Paul Tillich, *A History of Christian Thought*, (New York: Touchstone Book, 1968).
- Winston D. Persaud, *The Theology of Cross and Marx's Antropology*, (New York. Peter Lang, 1991).